

ANTONI M. BADIA I MARGARIT

REPORT SOBRE LES ACTIVITATS
DE LA SECCIÓ FILOLÒGICA
EXPOSAT AL PLE DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
EL 16 DE DESEMBRE DE 1991

I. *Actuacions i procediments*

Fa poc més d'un any —era exactament al Ple del dia 16 de novembre de 1990— la SF donava compte de les seves activitats. Seria una manca de cortesia d'encetar aquest nou report repetint l'explicació de certes maneres d'actuar pròpies de la Secció, que són prou sabudes dins l'Institut, i que jo mateix vaig precisar en l'avinentesa alludida. Justament aquell dia la SF acudia al Ple després de la seva reunió regular corresponent al mes de novembre, en la qual havíem esmerçat tota la jornada. Una reunió en la qual, almenys aquella vegada, l'hora prevista d'acabar-la hagué de coincidir amb la del seu acabament real, per tal com estàvem convocats al Ple ja dues vegades alludit.

D'aleshores ençà, la SF s'ha reunit els dies 14 de desembre de 1990, i, dins el corrent any 1991, els dies 18 de gener, 15 de febrer, 15 de març, 12 d'abril, 17 de maig, 14 de juny, 5 de juliol, 20 de setembre, 18 d'octubre, 15 de novembre i el 13 de desembre, fa, doncs, menys d'una setmana. Si en aquestes reunions que he anomenat regulars repartim el temps disponible (unes set hores) entre els aspectes de gestió, administració i projecció, d'una banda, i el treball científic de la Secció, de l'altra, quan aquest no hi queda prou atès o ens hi trobem en retard respecte a les previsions fetes, celebrem reunions extraordinàries, com la que tinguérem l'1 de febrer d'enguany, consagrada exclusivament a addicions i modificacions al diccionari i als noms dels municipis.

De més a més, l'activitat de la Secció Filològica es basa en la tasca de les comissions, que alleugereix i simplifica la global de tota la Secció. A cada reunió d'aquesta són llegits els reports de les comissions, gràcies als quals la Secció s'assabenta de l'actuació d'aquelles o la discuteix o la modifica. I, en qualsevol cas, la sanciona. Actualment la Secció té quatre comissions permanents (Publicacions, Lexicografia, Gramàtica i Onomàstica), a les quals s'afegeixen les ocasionals (dedicades a comeses

concretes), una de les quals —la del Català Estàndard—, tant per la seva durada com per la natura de la seva feina, ha adquirit un relleu extraordinari.

La visita anual de la SF fora de Barcelona ha estat feta enguany a Lleida. Tingué lloc els dies 1 i 2 de juny, i girà entorn de dues sessions acadèmiques: el primer dia, a l'Estudi General (Universitat), amb les intervencions de Badia i Margarit, Xavier Lamuela, Miquel Pueyo i Ramon Sistac, i, el segon, a l'Institut d'Estudis Ilerdencs, amb les de Josep Murgades, Josep Vallverdú, Josep Borrell i Antoni Ferrando.

Pel que fa a la composició de la SF, el Ple de l'Institut, en la seva reunió del 21 de maig, votava com a membres Àngels Anglada, Joaquim Mallafrè, Carles Miralles, Jordi Sarsanedas i Josep Vallverdú, i Marià Villangomez, membre corresponent a Eivissa. D'aquesta manera l'IEC es refermava en la política de comptar amb escriptors entre els seus membres, una política que data de la mateixa naixença de la SF el 1911. En trist contrast, el 18 de febrer l'IEC perdia un dels seus membres més il·lustres: Francesc de B. Moll. La SF (i, per tant, l'Institut) foren representats a les exèquies celebrades l'endemà a Palma de Mallorca. Havent-ho sol·licitat així la SF, l'IEC celebrà el 17 de maig una sessió pública *in memoriam*, en la qual la figura de Moll era glossada per cinc membres de la Secció. Els textos de llurs intervencions han estat publicats dins l'*Anuari de l'IEC, Curs 1990-1991*, Barcelona 1991.

En els darrers mesos, la SF ha anat desenvolupant una política de relació amb diversos collectius directament afectats per tot allò que concerneix el conreu de la llengua. Ja el dia 9 d'octubre de 1990 convocàrem els responsables lingüístics dels mitjans de comunicació de massa, per donar-los a conèixer una declaració sobre la llengua i els mitjans que la Secció havia aprovat el 21 de setembre anterior. Aquest primer contacte, encara ocasional, seria reprès aviat amb noves reunions: 1) el 19 de juny d'enguany tornàrem a trobar-nos amb els assessors de premsa, ràdio i televisió, amb els quals convinguérem d'establir una estructura de comunicació recíproca, que ara estem estudiant per proposar-los-la, sense trigar gaire; 2) el 21 d'octubre de 1991 acudiren a l'IEC dues dotzenes llargues d'escriptors, convocats d'acord amb l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i el PEN Català; també era un primer canvi d'impressions, que repetirem, posant més atenció a l'estructura i al contingut de la reunió; 3) per fi, el 8 de novembre ens reunírem amb professors d'ensenyament secundari. En aquestes ocasions hem procurat de fer conèixer les tasques que duu a terme la SF i d'escoltar les opinions i les preocupacions dels visitants.

No cal dir que projectem noves reunions paral·leles al País Valencià i a les Illes. I més reunions vindran, encara, amb representants d'altres sectors socials relacionats amb la llengua.

En una altra dimensió, la SF intervingué activament en la convocatòria i realització del concurs convocat per l'IEC per a proveir una plaça de corrector. El 17 de juny de 1991 es feia pública l'adjudicació de la plaça al senyor Josep M. Mestres.

II. Política de la llengua

Com en el report presentat al Ple ara fa poc més d'un any, dividirem la presentació de les activitats de la Secció en dues parts, que intitulem *Política de la llengua* i *Estudi científic de la llengua*.

D'acord amb els seus estatuts, l'IEC té la cura de vetllar per la normativa de la llengua i pel seguiment de la normalització, feina que l'Institut delega en la SF.

Les dues grans activitats que avui té en curs la SF en matèria de normativa són, com l'any passat, la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* i la preparació del que ja anomenem *Non diccionari general de la llengua catalana*. Quant a aquella, de moment ha aparegut —com és ben sabut a l'IEC— el fascicle de fonètica (1990) i puc dir que en aquests moments tenim força avançada la redacció del fascicle de morfologia, que veurà la llum pròximament. A continuació, la Comissió del Català Estàndard s'ocuparà de la sintaxi i del vocabulari.

La segona activitat anunciada és, com dic, la preparació d'una nova versió del diccionari normatiu. Ja en donàvem compte al report de l'any passat. Les Oficines Lexicogràfiques hi treballen de valent. L'estructura i el funcionament n'han estat millorats i ampliat. Sota la direcció de Joan Bastardas, eficaçment secundat per M. Teresa Cabré, avui hi treballa un equip nombrós i competent. Col·laboradors: Victòria Alsina, Maria Bozzo i Carolina Santamaria, als quals avui s'afegeixen onze becaris (tres, a partir del mes de maig; set més, a partir del juliol, i un més, a partir d'agost). Aquests becaris hi estan ocupats una mitjana de quinze hores setmanals cadascun. Externa a les Oficines Lexicogràfiques, cal fer constar la col·laboració d'especialistes que hi fan aportacions des de les diverses disciplines.

Durant aquest darrer any, la tasca s'ha concentrat en la primera fase: constitució d'una base de dades informatitzada, selecció d'entrades i proposta de definició per a les entrades seleccionades (la segona fase haurà de consistir en la revisió de les definicions provisionals i en l'elaboració de les definicions definitives). La durada prevista de la primera fase és d'uns divuit mesos; s'hi treballa des del passat 1 de gener.

Enguany s'han dut a terme tres etapes de la primera fase:

1) La constitució de la base de dades, que ha implicat: l'elaboració d'un programa, la selecció de fonts que cal introduir en aquella, la introducció manual d'una part de la informació i la introducció automàtica del *Diccionari general de la llengua catalana* (per mitjà de l'escannerització que té feta el Servei de Tractament de Textos de la Universitat de Barcelona).

2) L'establiment d'unes àrees temàtiques i del vocabulari que els correspon. Amb aquest objectiu, ha estat demanada, a través de lletres datades el 16

de maig, la col·laboració de les altres Seccions de l'IEC, i s'han celebrat reunions amb especialistes, que ja han començat de col·laborar a la realització del projecte.

3) El plantejament, l'estudi i la resolució de certs problemes lingüístics; el més important és el dels compostos i derivats el segon formant dels quals comença amb una *essa líquida*, i que ja s'ha convertit en una proposta a la SF.

Tota aquesta tasca és supervisada per la Comissió Lexicogràfica que constitueixen Joan Bastardes, Teresa Cabré, Joaquim Rafel i Joan Veny.

Mirant els objectius i els mètodes, la tasca de les Oficines Lexicogràfiques es troba en relació de fet tant amb la del Centre de Terminologia (Termcat) com amb la del *Diccionari del català contemporani*—ambdós, bé que no pertanyents a la SF, són de l'IEC, aquell en col·laboració amb la Generalitat—; així és fàcil de comprendre que avui les activitats de la SF i de l'IEC en matèria de vocabulari són ben remarcables.

Fins ací, podríem dir que la SF treballava per la normativa a iniciativa pròpia i com a conseqüència de la responsabilitat que recau damunt tot l'IEC pel que fa a la llengua catalana. Dia vindria, però, que la SF rebria un poderós estímul provinent de la Generalitat. Em refereixo a la Llei 8/1991, de 3 de maig, sobre l'autoritat lingüística de l'IEC («DOG» del 8 de maig), que el Parlament de Catalunya aprovà per unanimitat el dia 24 d'abril de 1991. Feia mesos que l'IEC tenia coneixença del projecte i alguns dels seus membres havien pres part en les negociacions que s'adveraven indispensables si hom volia que el text comptés amb els vots de tots els partits amb representació parlamentària. L'esmentat dia 24 d'abril, una bona representació de la SF seguia el descabdellament de la sessió, a la tribuna d'honor del Parlament.

Bé que referida a l'IEC, aquesta llei havia d'afectar de soca-rel la SF. En efecte, aquesta prengué consciència tot seguit que tècnicament adquiria les responsabilitats que recaiguessin damunt l'Institut amb aquest motiu. De fet, a la primera reunió que celebrà la SF després del 24 d'abril, ço és, el dia 17 de maig, hi fou aprovada una declaració sobre aquest esdeveniment. Presentada per mi mateix la tal declaració al Ple del dia 21 següent, aquest la féu seva, com ho recordareu tots els qui hi éreu presents.

A la dita reunió del 17 de maig, la SF nomenà una Comissió, integrada per Joan Argente, Teresa Cabré, Joan Miralles i Joaquim Rafel, per a estudiar fins a quin punt no caldria modificar les estructures i el funcionament de la Secció, si aquesta havia de respondre amb efectivitat al reptament. La Comissió consagrà una jornada sencera a

l'acompliment de la comesa que li havíem encarregat, i presentà un informe a la reunió ulterior de la SF, del 14 de juny. Aquest informe constava de tres parts: 1) una descripció de la situació actual; 2) una proposta de reorganització de la Secció, i 3) un pressupost estimatiu per a fer realitat la proposta.

A grans trets —ací no puc fer-ho altrament— es tracta de canalitzar les activitats de la SF referents a això que hem anomenat «política de la llengua» (sobre la normativa, per una actuació profitosa per a la societat i de cara a una major projecció exterior) per mitjà dels següents canals: 1) Oficines Lexicogràfiques, 2) Oficines de Consulta, 3) Oficina d'Onomàstica, 4) Oficines de Gramàtica, 5) Oficines de Sociolingüística i 6) Gabinet de Comunicació. Naturalment, aquests projectes impliquen —com ja ho he insinuat— un increment dels recursos avui disponibles. En aquest report no puc fer d'endevinaire i, per tant, no em comprometré afirmant allò que a hores d'ara encara no sabem si serà factible. Només dues constatacions: 1) a la SF estem preparats per a actuar d'acord amb les propostes fetes, i 2) ens consta que aquestes propostes no són vistes amb mal ull per qui té a la mà que es converteixin en realitat. No puc ésser més explícit: en tot cas, ja examinareu, abans de votar-lo, el pressupost de l'IEC per a 1992, que ja havia d'ésser sotmès en aquesta reunió del Ple, i que esperem que ho serà en un Ple no llunyà.

III. *Estudi científic de la llengua*

No és cert que les activitats enumerades fins ara no pertanyin a l'estudi científic de la llengua. Si no, no les hauríem enumerades. No és menys cert, emperò, que obeeixen una política que té molt en compte el servei directe que així presta als usuaris: la llengua dels mitjans de comunicació, el *Nou diccionari general*, la normalització de la toponímia, els serveis de consulta i comunicació, etc.

La SF desenvolupa unes altres activitats, d'aplicació menys immediata, però essencials per a la recerca aprofundida de la llengua i també per a la seva aplicació en un termini mitjà a certs objectius concrets. Tenim en marxa cinc programes de recerca. Tots cinc es trobaven ja en curs ara fa un any, de manera que, si aleshores em vaig veure obligat a presentar-ne la gènesi, els objectius i els mètodes, ara em puc limitar a informar sobre el treball que hem dut a terme en cada dimensió en el darrer any.

- 1) *Primer. L'Atlas lingüístic del domini català*. Director: Joan Veny. Col·laboradors: Lídia Pons, Joaquim Rafel, Joan Martí i Àngels Massip (investigadors) i Núria Jolis (terminalista). Les activitats del darrer any han estat les següents: 1) preparació de la llista definitiva de mots; 2) confecció del progra-

ma informàtic; 3) adequació de les enquestes del Rosselló i introducció a l'ordinador de les dades corresponents, i 4) primera fase de l'inventari de mots dialectals que queden fora del qüestionari, però que presenten interès lingüístic (aquests mots un dia seran la base d'un diccionari dialectal complementari del d'Alcover-Moll).

2) *Segon*. El *Diccionari històric de cognoms catalans* (part catalana d'un programa internacional que abraça tota la Romània, que rep el nom de *Patronymica Romanica*, abreujat *PatRom*). Director: Antoni M. Badia i Margarit. Col·laboradors: M. Reina Bastardas, Jordi de Bolós, Maria Brossa, Emili Casanova (València), Joan Miralles (Mallorca), Josep Moran, Esperança Piquer, Joaquim Rafel i Carolina Santamaria. També hi figura Jordi Costa (Perpinyà). Les activitats del darrer any han estat les següents: 1) preparació del repertori de noms personals fins a l'any 1000, pràcticament disposat per a la impremta; 2) recollida i buidatge de fonts històriques dels segles XIII i XIV (prop de seixanta mil noms de persona, en curs d'informatització); 3) corpus informatitzat dels cognoms moderns de l'estat espanyol (uns setze milions), de l'Alguer i d'Andorra (aquests, encara només en part); 4) redacció de diversos articles de mostra.

3) *Tercer*. El *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*. Aquest programa és realitzat conjuntament amb la Institució Milà i Fontanals del CSIC. Director: Joan Bastardas. Col·laboradors: Teresa Gràcia i Sahuquillo, Lluïsa de Nadal i Caparà (permanents), i Pere Quetglas i Nicolau (eventual). La principal activitat del darrer any ha girat entorn de la informatització del fitxer, cosa que implica una sèrie de treballs (ordenació de materials, llur lematització, unificació de citacions, depuració de fonts i eliminació de duplicats, i l'establiment de contextos suficients per a cada exemple). L'objectiu és d'obtenir un fitxer ric, coherent, intel·ligible per a tothom i de maneig fàcil.

4) *Quart*. L'*Observatori de Neologia*. Aquest programa és realitzat conjuntament amb la Universitat de Barcelona. Directora: M. Teresa Cabré. Col·laboradors: Marta Albertí i Casas, Eugènia Baqueró i Navarro, Carme Bogner, Anna Cervera i Caminal, Anna M. Codina i Sagré, Neus Chavarria i Lleixà, Meritxell Domènech i Bagaria, Montserrat Estela i Carreras, Judit Freixa i Aymerich, Maria Gratacós i Monllor, Roser Guitera i López, Roser Martínez i Vila, Sílvia Martorell i González, Meritxell Parcerisas, Imma Sasa i Romero, Elisabet Solé i Solé, Carles Tebé i Soriano, Montserrat Torras, Anna Tur i Rosselló i Rosa Vallverdú i Vilagines. L'*Observatori de Neologia (Obnub)* s'ocupa de recopilar els neologismes lèxics que apareixen a la premsa catalana i de constituir-ne una base de dades que permet d'obtenir la informació per a

aplicacions diverses: detecció de necessitats lèxiques, actualització de diccionaris, seguiment dels criteris lingüístics aplicats per la premsa, etc. Tan bon punt els neologismes formen part de la base de dades, són analitzats lingüísticament i pragmàticament i vehiculats a les institucions adequades perquè en considerin l'acceptació, la modificació formal o el refús. Enguany hom hi ha assolit les cinc mil unitats i el programa ha entrat en l'etapa d'anàlisi lingüística i socio-lingüística.

5) *Cinquè. La Bibliografia lingüística catalana*. Director: Antoni M. Badia i Margarit. Responsables de la gestió informàtica: Joaquim Rafel i Fontanals. Cap d'execució: Montserrat Prat i Serra. Becaris: Manuel Calderón i Calderón, Pilar Jiménez Anadón i Eduard Vilella i Morató. Durant el segon any (dels tres que hom ha previst en el programa), l'equip ha continuat introduint sistemàticament els materials bibliogràfics seleccionats. A poc a poc es va configurant el nucli bibliogràfic. Bé que enguany els fons més explotats han estat encara els que es troben a Barcelona, ja s'han fet algunes exploracions en biblioteques i arxius forans. El llistat dels encapçalaments de matèries ha sofert ampliacions i modificacions. Hi ha col·laborat José Enrique Gargallo.

IV. *Les publicacions de la SF*

En acabar el report de l'any passat, vaig fer una al·lusió a les publicacions. Com que ja m'havia excedit en el temps raonable d'exposició d'activitats, vaig renunciar a donar-ne informacions detallades, amb el pretext que, al capdavant, tots els membres de l'IEC ja tenen notícia de les publicacions de la casa, a mesura que van apareixent. Per la mateixa raó i amb el mateix pretext, deixo de parlar-ne.

Ara bé, atès que darrerament hem introduït algunes modificacions en les sèries que publica o prepara la Secció, em plau de presentar les col·leccions en les quals avui es distribueixen les seves publicacions:

- 1) «Biblioteca Filològica». De fet, tan antiga com la mateixa SF. Es tracta, doncs, d'una sèrie que sense exagerar podem adjectivar d'octogenària. Últim volum publicat: *Les eines agrícoles a la comarca del Baix Camp*, de Núria Vilà. Hi és el número XXII.
- 2) «Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística». De nova creació. El primer volum —en premsa— és *Iodització i apitxament al Vallès*, de Lídia Pons.
- 3) «Repertoris de la Secció Filològica». També de nova creació. Tenen

una caixa impresa ampla, per a permetre la publicació de materials informatitzats, sense reduir-los a tipus d'impremta de lectura incòmoda. Publicat el *Repertori d'expressions multinominals i de grups de sinònims en traduccions catalanes antigues* (1991), de Curt Wittlin (Premi Nicolau d'Olwer de l'IEC 1989).

4) Existeix el projecte d'una nova col·lecció dedicada a publicar el repertori de gramàtiques catalanes.

5) «Estudis Romànics». Revista de romanística que ha cobert una primera etapa (1947-1989), a cura de Ramon Aramon i Serra. La SF estudia la manera d'emprendre'n una nova època, cosa que obliga a fer-hi una pausa.

6) Fascicles esparsos. Dedicats a difondre textos sortits de la SF o que s'hi relacionen. Els que corresponen a acords o declaracions aprovats per la Secció integren, arribat el moment, els anomenats *Documents de la Secció Filològica*, dins la «Biblioteca Filològica», dels quals fins ara n'ha aparegut un (1990).

V. Societats filials

Com és sabut, la SF té adscrites dues societats filials: la Societat Catalana d'Estudis Clàssics i la Societat Catalana de Llengua i Literatura. Llurs activitats figuren a la Memòria de l'IEC i ara no n'haig de dir res. Només introdueixo aquest darrer epígraf per dir que la nova Societat Catalana de Llengua i Literatura (nova i ensems antiga, car no deixa de continuar, d'una manera o altra, la Secció de Llengua i Literatura de la Societat Catalana d'Estudis Històrics fundada el 1946) es reüní en assemblea, de la qual sorgí la Junta actual, presidida per Joan Martí i Castell.

Heus ací, doncs, el que ens ha semblat convenient d'espigolar de l'actuació descabdellada per la SF entre la data del Ple del 16 de novembre de 1990 i la d'avui.

ANTONI M. BADIA I MARGARIT
President de la Secció Filològica